

VAN ZOYS TOT SOEST

TIJDSCHRIFT VAN DE „HISTORISCHE VERENIGING SOEST”

9e jaargang nr. 4 - lente 1989

Foto omslag**„Het meisje met de geit”****naar een schilderij van Jac van Looy geschilderd te Soest ca. 1900.**

foto prentencabinet

Historische Vereniging Soest
Opgericht 8 mei 1980

Bestuur

Voorzitter	:	P.J. van Doorn, Schoutenkampweg 113, Soest
Secretaris	:	Mevr. E. Stolwijk, Kruisweg 2, Soest Telefoon 02155 - 17113
Penningmeester	:	J. Th. van der Putten, Leeuwerikweg 30, Soest
Overige leden	:	P.J. van den Breemer, Vosseveldlaan 21, Soest A.J. van den Dijssel, Lange Brinkweg 11, Soest J.E.J. Hilhorst, Plasweg 57a, Soest W.C.J.M. Peters, Van Mecklenburglaan 24, Soest W. Schimmel, Bosstraat 25, Soest G. Staalenhoef, Aalsmeerweg 32 III, Amsterdam
Redactie	:	P.J. van den Breemer, Vosseveldlaan 21, Soest
Vormgeving	:	F. Elsmann, Bachweg 66, Amersfoort

Alle rechten voorbehouden.

Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

De contributie bedraagt f 30,- per jaar.

Betaling is mogelijk:

op de postrekening van de penningmeester Historische Vereniging Soest,
nummer 54.59.21.8

dan wel op de bankrekening van de vereniging bij de Rabobank te Soest,
rekening nummer 3599.02.235. (Giro van de bank: 212775).

JAARVERSLAG VAN DE HISTORISCHE VERENIGING SOEST OVER 1988

Ledenbestand

Het ledenaantal is in 1988 iets gestegen. Per 1 januari 1988 bedroeg het aantal leden 229, dat per 31 december 1988 was toegenomen tot 233.

Samenstelling van het bestuur

In de Algemene Ledenvergadering werden drie bestuursleden herbenoemd. Aan het einde van het jaar bestond het bestuur uit de heer P.J. van Doorn, voorzitter, Mevrouw E. Stolwijk, secretaris, J.Th. van Putten, penningmeester en de leden P.J. van den Breemer, A.J. v.d. Dijssel, J.E.J. Hilhorst, W.C.J.M. Peters, W. Schimmel en G. Staalenhoef.

Het bestuur vergaderde elke twee maanden op de vaste dinsdagavond ter bespreking van diverse verenigingszaken. Vele zaken vroegen aandacht en behandeling, waarbij huishoudelijke zaken, als het aanvragen van subsidie, het uitwerken van activiteiten, het begeleiden van het monumentenbeleid in Soest, als voorbeelden gelden.

Ledenvergadering

Op 8 maart 1988 werd de Algemene Ledenvergadering gehouden in de Open Hof aan de Veenbesstraat.

De presentielijst vermeldde 42 namen van leden.

De jaarstukken over 1987 werden behandeld en door de vergadering goedgekeurd.

De contributie werd gehandhaafd op f 30,- per jaar per persoon en f 75,- per instelling.

De aftredende leden Van den Breemer, Peters en Staalenhoef werden bij acclamatie herkozen.

Na afloop van deze vergadering presenteerde de oud-voorzitter van onze vereniging, de heer F. van den Beemt, een dia-serie, onder de titel "van schoenendoos tot foto-archief".

Periodiek van Zoys tot Soest

In het verenigingsjaar verschenen wederom vier nummers van ons tijdschrift "Van Zoys tot Soest".

Wij zijn dank verschuldigd aan de leden, die een of meer bijdrage(n) leverden in de vorm van aangeboden copij, aan de verzorgers van het typewerk, de lay-out, de correcties en aan de vrijwilligers, die het blad bij de leden steeds weer bezorgden. Speciaal is een woord van dank op zijn plaats voor de redacteur van het blad, ons bestuurslid Van den Breemer.

Werkgroep Genealogie

Iedere twee maanden kwam deze groep in een van de ruimten van het Museum Oud Soest bijeen. Verschillende onderwerpen kwamen op die avonden aan de orde en er werden gegevens onderling uitgewisseld. Sinds maart 1988 werden de bijeenkomsten gehouden in het nieuwe Museum Oud Soest aan de Steenhoffstraat.

Werkgroep Archeologie

De werkgroep Archeologie leidde een kwijnend bestaan. Het bestuur besloot gedurende het jaar mevrouw R. van de Valk uit te nodigen de werkgroep weer nieuw leven te geven. Zij functioneert binnen het bestuur als adviseur, speciaal belast met archeologie. Als zodanig neemt zij deel aan de bestuursvergaderingen.

Werkgroep Karakteristiek Soest

In samenwerking met de Stichting Oud Soest werden diverse tentoonstellingen gehouden in het Museum Oud Soest. Door de leden van deze werkgroep is ook dit verenigingsjaar weer veel werk verzet met een resultaat, dat bewondering afdwingt.

Overige activiteiten

Aan het begin van het nieuwe jaar werd de intussen bekende en gewaardeerde nieuwjaarsbijeenkomst gehouden. Die avond werd onder meer de film van de historische optocht, die in het kader van het Landjuweel 1987 door onze vereniging werd georganiseerd, vertoond.

Met ingang van 19 maart 1988 nam de Stichting Oud Soest een nieuw onderkomen in gebruik, het voormalige zusterklooster Huize Sint Jozef aan de Steenhoffstraat. Als onderhuurster van de Oudheidkamer aan de Ferdinand Huycklaan is onze vereniging mee verhuisd naar dit gebouw, dat meer en meer bekend wordt onder de naam Museum Oud Soest.

De heer R. Blijdestein, belast met het opstellen van een lijst van voor Soest karakteristieke gebouwen, heeft enkele lezingen gehouden voor geïnteresseerde leden.

In het verenigingsjaar werden twee "buiten-activiteiten" georganiseerd.

Op 14 mei werd onder leiding van de heer E. de Boer een stadswandeling gehouden door Middeleeuws Amersfoort. Jammer, dat zo veel leden deze unieke gelegenheid om Amersfoort eens met andere ogen te bezien, voorbij hebben laten gaan.

Zaterdag, 22 oktober vertrok een bus van Museum Oud Soest naar Drenthe. Op uitnodiging van de heer Van den Beemt, gedaan na afloop van de jaarvergadering, werd een excursie gehouden naar Orvelte en Borger. Het gebodene werd als interessant en afwisselend ervaren. Het bestuur tracht jaarlijks meer van dergelijke activiteiten te laten organiseren.

Tenslotte

Bovenstaande beknopte weergave levert het bewijs, dat onze vereniging haar plaats in Soest heeft weten te verwerven.

BOEREN-GEZEGDEN OVER HET WEER.

In Mei leggen alle vogeltjes een ei
behalve de koekoek en de spriet
Die leggen in de Meimaand niet

Een kring om de maan
Zal nog wel gaan
Een kring om de zon
Brengt water in de ton

REACTIE VAN LEZERS

Op het artikel van de heer F.S.I. Knaapen in het vorige nummer over de kerk van de H.H. Petrus en Paulus te Soest ontvingen wij van ons lid A. Hilhorst, Hofstr. 34 te Groningen de volgende reactie:

LATIJN OP DE PETRUS- EN PAULUSKERK

In Van Zoys tot Soest 9 nr. 3, winter 1988-1989, blz. 14 vraagt de heer F.S.I. Knaapen zich af of de inscriptie ANNO A PARTU VIRGINIS MDCCCLII verwijst naar het feest van Maria Geboorte, 8 september. Mijns inziens is dat niet het geval. De inscriptie betekent "in het achttienhonderdtweënvijftigste jaar vanaf de baring van (d.w.z. door) de maagd". Anno a partu virginis is een elegante variantie op het bekende anno Domini, "in het jaar des Heren". De inscriptie deelt dus niet meer mee dan dat de kerk werd voltooid in 1852. Wie zou de tekst hebben opgesteld?

De bouwpastoor? Misschien kan de heer Knaapen daarover nog eens gegevens verstrekken. In ieder geval zijn de lessen Latijn aan de opsteller goed besteed geweest.

A. Hilhorst - Groningen

Reactie van de heer F.S.I. Knaapen

Hartelijk dank aan de heer Hilhorst voor diens vertaling.

Inderdaad is het een elegante variatie op "A.D."

Blijft alleen nog de vraag: wordt verwezen naar de aanvang van de bouw in 1852 of zou worden bedoeld - zoals de heer Hilhorst stelt - de voltooiing in 1852.

Het laatste is onmogelijk omdat de bouw werd begonnen op 8 april 1852.

De inwijding van de kerk was eerst op 28 september 1853.

Laten wij het maar houden op het begin van de bouw in 1852; anders zouden wij hier in Soest nog vele jaren met een foutieve tekst te maken hebben!

Gezien zijn langdurig verblijf in Rome lijkt het mij dat pastoor

Steenhoff de opsteller van de teksten moet zijn geweest.

Zekerheid hieromtrent bestaat er niet omdat de oude archieven van de parochie, nu ongeveer twintig jaar geleden, zijn vernietigd.

PIJNBURGERGRIFT-PRAAMGRACHT 750 JAAR GELEDEN GEGRAVEN door J. E. J. Hilhorst

Het gegeven dat de Pijnenburgergrift of Praamgracht 750 jaar geleden werd gegraven ontleen ik uit de geschiedschrijving van Baarn door T. Pluim.

In 1239 had Bisschop Otto III als landvorst aan het Kapittel van St. Jan te Utrecht verlof verleend tot het graven van een vaart lopende van hun venen aan de Vuursche naar de Eem. Langs deze vaart werd de afgegraven turf over de Eem en de Zuiderzee naar Holland enz. vervoerd.

Ds. J.J. Bos schrijft als volgt:

"Voort soe moegen sy alsoe veel schutten setten in der graften voort ende te vermaecken als hem dat goet duncket tot hoere oirber sonder eenich wederseggen van ymant, voort alsulck lant als sy behoefden totter voorn graften het sy wal ofte sloot, dat mogen sy copen om die weerde nae lantgange daer dat erve gelegen is, en sal hem nu tot geenre tyt yement mogen weren noch weygeren, Ende soe wes lant dat sy niet en copen alse redelyck is, alsoe dattet yemant verwillen (?) woude dat sullen sy gelden tot ons Maerschalckx seggen in der tyt ende totter bueren seggen in der tyd aen beyde zyden die daeraen winnen noch verliesen en mogen nae den lantgange als voornt is, Ende of die bueren verwillen (?) wouden, ende en woudent mitten Maerschalck niet seggen, Soe mag onse Maerschalck of een ander die wy of onse nacomelingen Bischoppen te Utrecht dat bevelen van onze heerlyckheyte wegen metten meesten hoop van der bueren seggen of alleen", Het extract uyt het Leenregister van d'Abdy van St. Pauwels inhoudende de goederen, daer die van Lockhorst met beleent syn geweest, vermeldt nog dat in het jaar 1325, Heer Adam van Lockhorst vercoft heeft aan Sweder van Abcoude, Ridder, dat gerechte van Soest ende Heese, also als hy deselve van den Godshuyse van St. Pauwels te leen hielt. Deze belening beschrijft onder meer: "....Voert van de nieuwe graft aen de Ridderveenen tot aen des Proost gerecht van St. Johans by der Vuyrse, ende tot aen die sloote daer die scheydinge gaat tusschen Soestlant ende Soestremaeth tot Barnevelt." Ds. Bos daarover: "Mij dunckt, er blijft geen twijfel over, of met "Soestlant" en "Soestremaeth" wordt bedoelt het bouwland en het weiland onder Soest, en met "Barnevelt" het Baarnsche velt. De Pijnenburgergrift of Praamgracht herinnert ons aan een stukje historie van Soest, waarin met turf geld was te verdienen. Tegen 1750 raakte het veen grotendeels uitgeput, maar de naam "Soesterveen" met zijn zeldzame planten, bleef. Nu - ruim 200 jaar nadien - is het Soesterveen in een relatief kort tijdsbestek grotendeels bebouwd met flatwoningen en laagbouw. Dit stukje Soest geeft nog maar weinig herinnering aan het "rijke" stukje verleden van ons dorp.

DE INTERLOKALE VERBINDINGEN VAN SOEST III door W. H. A. Klein

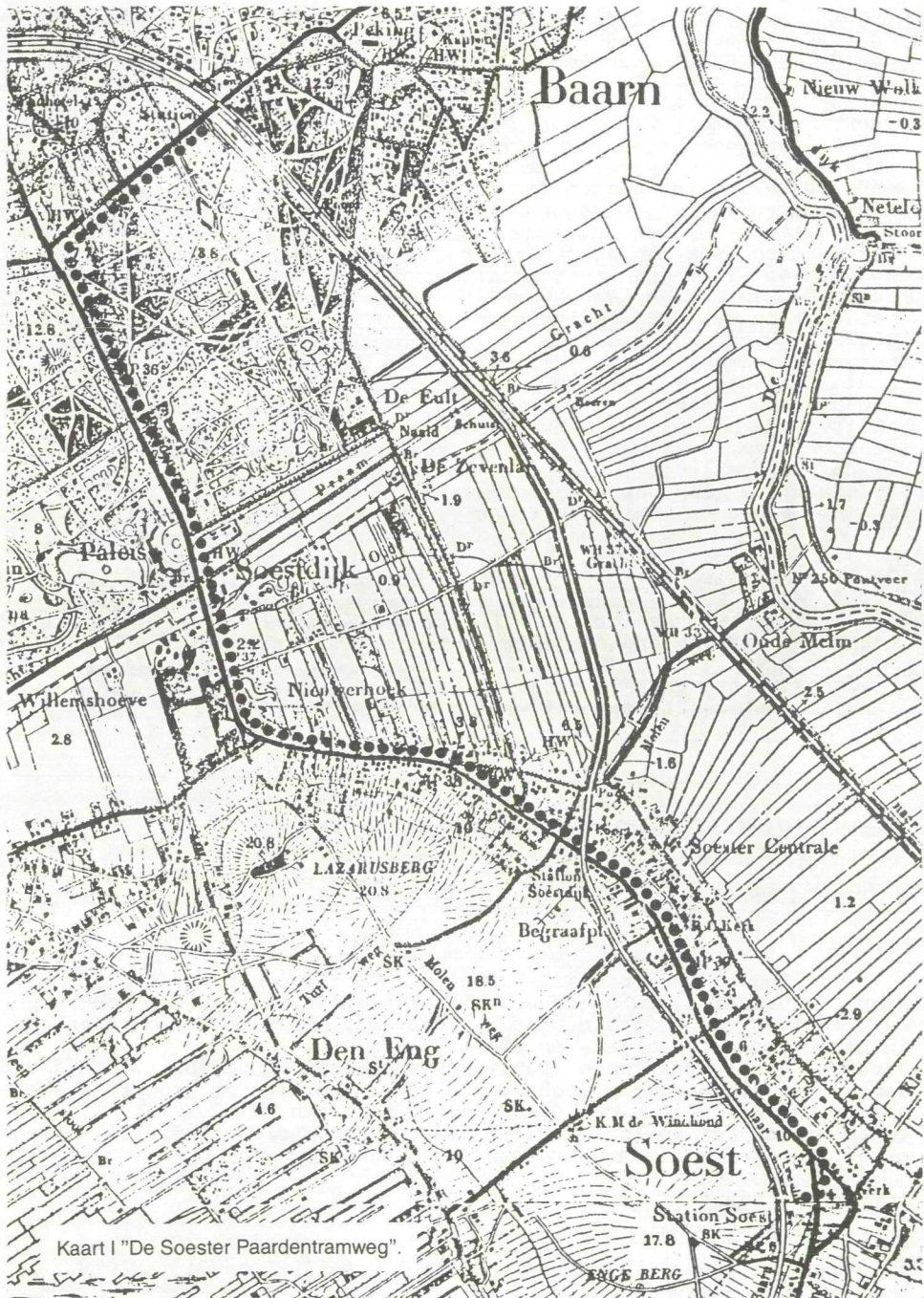
DE TRAMLIJNEN

Inleiding

Na de aanleg en in gebruikstelling van spoorlijnen in Nederland ontstond de behoefte aan openbaar vervoer naar de stations om een betere bezetting van de treinen te krijgen. Dit openbaar vervoer bestond in het begin uit paarden- en stoomtrams. Voor een deel werden deze tramlijnen aangelegd en geëxploiteerd door spoorwegmaatschappijen doch meestal door kleinere of grotere maatschappijen die hierin een goede belegging zagen. In Soest was het een particulier die een concessie vroeg voor aanleg en exploitatie van een paardentram.

De Soester Paardentram

Enkele jaren na de openstelling door de "Nederlandsche Centrale Spoorweg Mij (NCS)" van de lijn Utrecht-Amersfoort-Zwolle vroeg P. Stevens een concessie aan voor de aanleg en exploitatie van een

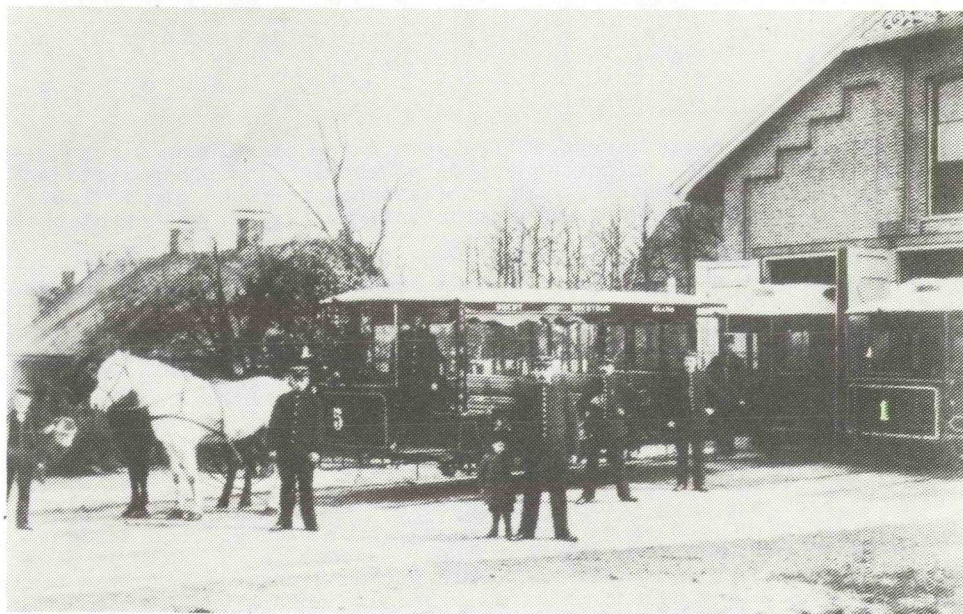
paardentram om Baarn en Amersfoort te verbinden met het station Soest-Baarn (thans Soestduinen). Dit was ruim voordat er plannen gemaakt werden voor de lokaalspoorweg Utrecht-Soest-Baarn. De heer Stevens overleed voordat de concessie verleend werd. De aanvraag werd overgenomen door P.J. Raaymakers. Deze koos voor een eenvoudiger opzet, t.w. een verbinding met een paardentram van Soest naar Baarn. In 1894 richtte hij de "Soester Paardentramweg" op. De remise en het beginpunt was in de Kerkebuurt van Soest t.o. de "Oude Kerk". De exploitatie begon op 1 juni 1895. De lijn liep langs de Rijksweg tot aan de Generaal Heutzlaan en voorts langs deze laan tot het station Baarn (zie kaart I). Het was enkel spoor met drie wisselplaatsen.

Het materieel bestond uit:

2 gesloten rijtuigen met resp. 12 en 16 zitplaatsen, 2 open rijtuigen met elk 24 zitplaatsen, voorts een goederenwagen en een veegen pkelwagen.

De exploitatie werd uitbesteed aan J.J. Veerman, die een vergoeding kreeg per afgelegde kilometer.

Het traject was 5,4 km. Ten tijde van de paardentraction werd er dertig minuten over gedaan en er werden 9 ritten per dag uitgevoerd (zie afbeelding 1).

Een rijtuig van de Soester paardentram.

Met de komst van de lokaalspoorweg in 1898 verminderde het passagiersaanbod. De NCS achtte echter de instandhouding van de lijn van belang en nam deze over in 1900. De exploitatie bleef uitbesteed. In 1901 kwam de NCS in handen van de Staatsspoorwegen en daarmee ook de Soester paardentram. De Staatsspoorwegen bleef de tram in stand houden tot 1918. Toen kocht de gemeente Soest de lijn inclusief al het materieel. In 1922 werden de paarden vervangen door Ford vrachtauto's, model T.

Deze vrachtauto's werden ook nog voor passagiersvervoer ingericht. Dit duurde slechts tot 1925, toen werd nl. de tramlijn opgeheven en overgeschakeld op autobussen. Vermeldenswaard is nog dat met de motortractie de frequentie kon worden opgevoerd tot 15 ritten per dag. Een ander punt was nog dat met de invoering van de tramlijn in de straatweg voor de "Oude Kerk" de huidige Torenstraat éénrichting-verkeer werd ingesteld. Het verkeer komend van de richting Amersfoort naar Baarn moest achter de Oude Kerk om rijden, hetgeen duidelijk op bijgaande kaart is aangegeven. Na afbraak van de remise kon de weg verbreed worden voor tweerichting verkeer. Op de plaats van de remise werd een plantsoen aangelegd en een monument opgericht voor Koningin Emma.

Soesterberg

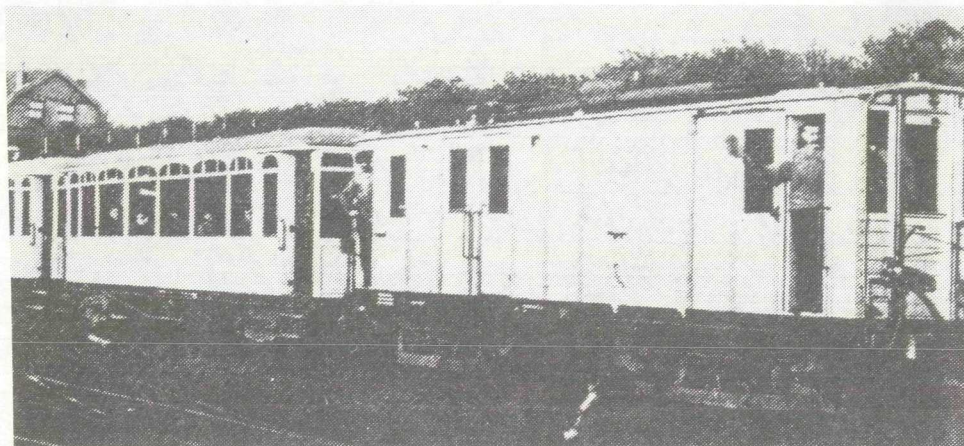
Langs de hoofdweg door Soesterberg liepen twee tramlijnen naast elkaar. Aan de huizenkant van deze weg liep de belangrijkste tramlijn nl. die van Zeist over Huis ter Heide, Soesterberg naar Amersfoort. Aan de straatwegkant liep vanaf het station Huis ter Heide (aan de spoorlijn Bilthoven-Zeist) het z.g. "Genie-lijntje" naar het Kamp van Zeist (zie kaart II aangegeven bij vliegveld en terrein van het Kamp). Slechts een kort bestaan was het derde tramlijntje beschoren nl. dat van de halte Dolderseweg naar de vliegheide.

De Tramlijn Zeist-Amersfoort

Voor het ontstaan van deze tramlijn moet in de geschiedenis teruggegaan worden naar de oprichting van de maatschappij die hem liet aanleggen. Dit was de Ooster Stoomtram Maatschappij (OSM) die in 1882 was opgericht met als doel de ontsluiting, met trams, van de Stichtse Lustwaranda tot Arnhem. Gekozen werd voor het traject over Wageningen. De Nederlandsche Rhijnspoorweg - Maatschappij liep nl. reeds over het tracee via Ede. Daar het gebied sterk geaccidenteerd was kon paardentraction niet worden ingezet, derhalve werden het stoomlocomotieven. De gehele lijn van Zeist naar Arnhem kwam gereed in 1887. In Zeist sloot zij aan op de paardentram van de 'Stichtsche Tramway Maatschappij' naar Utrecht. Vermoedelijk vanwege de zeer geringe bevolkingsdichtheid langs het traject naar Amersfoort duurde het tot 1914 voordat dit gedeelte werd aangelegd. Ter besparing van kosten werd door de OSM een overeenkomst gesloten met de NCS om tot Huis ter Heide de tramlijn te laten lopen over de spoorweg van Zeist naar Bilthoven. Deze spoorlijn was oorspronkelijk in het bezit van de OSM en werd in 1901 overgedragen aan de NCS. Daar de tramlijn smalspoor was werd een derde rails tussen de spoorstaven gelegd. Dit leverde in de praktijk problemen op bij het op elkaar afstemmen van de dienstregeling van trein en tram. Ook sleepte de ene rails waar beiden gebruik van maakten veel sneller dan de andere twee zodat in 1916 besloten werd een eigen baan voor de tram aan te leggen. Het deel van de trambaan tussen Huis ter Heide en Amersfoort was enkel spoor met drie wisselplaatsen (zie kaart II). Ten aanzien van de tractie voor dit nieuwe deel van de tramlijn werd gedacht aan elektrische aandrijving. In 1899 was nl. de eerste elektrische tram met stroomafname via een beugel in gebruik gesteld (tussen Haarlem en Zandvoort). Door de voorlopige geringe frequentie op deze lijn werd een bovenleiding te duur geacht. Daarom werd gekozen voor een Hongaarse ontwikkeling, de z.g. "Benzo" met benzine-elektrische tractie (zoals de huidige diesel-elektrische tractie). In een

Kaart II Tramlijn Huis ter Heide-Amersfoort en het "Geniellintje"

"Benzo" van de O.S.M.

goederenwagon was een benzinemotor gemonteerd die een generator aandreef. Elk van de wielen van deze wagen werden door een elektromotor aangedreven (zie afbeelding 2).

Hoewel deskundigen adviseerden een zwaardere motor in te bouwen omdat de geplande motoren een korte hogere belasting, bij het nemen van hellingen, niet konden opbrengen zoals het bij een stoomaandrijving wel mogelijk is! Een gevolg was dat bij het nemen van hellingen de motor overbelast werd en het koelwater ging koken en het tussenschot tussen motorkamer en de bestuurder gloeiend heet werd zodat de bestuurders soms hun rug hieraan schroelden. Er moest dus geregeld gestopt worden om de motor te laten afkoelen en water bij te vullen. Besloten werd een bovenleiding te bouwen en de "Benzo's" van beugels, voor stroomafname, te voorzien. Tot dit alles gereed was werd met stoomlocomotieven gereden. Uiteindelijk werden de Benzo's met wagens vervangen door elektrische trams (zie afbeelding 3). In mei 1949 werd de tramlijn opgeheven en vervangen door autobussen.

Tram aan halte bij "Huis ten Halve".

Genielijntje

Vermoedelijk is dit lijntje samen met of direct na de bovengenoemde tramlijn aangelegd. De exacte datum kon niet achterhaald worden. Uit gegevens over de, in Kamp Zeist geïnterneerde Belgische militairen, blijkt dat het lijntje toen bestond daar deze geïnterneerden ingezet werden bij het laden en lossen van de wagons, zowel te Huis ter Heide als in het Kamp Zeist.

Het lijntje had vertakkingen op het terrein achter het Kamp en een aftakking naar de hangars van het vliegveld (delen hiervan zijn aangegeven op bijgaande kaart II). Hier eindigde ook de aftakking van de spoorlijn die met een grote boog van het station Soesterberg naar de hangars van het vliegveld (zie afbeelding 4 + kaart II).

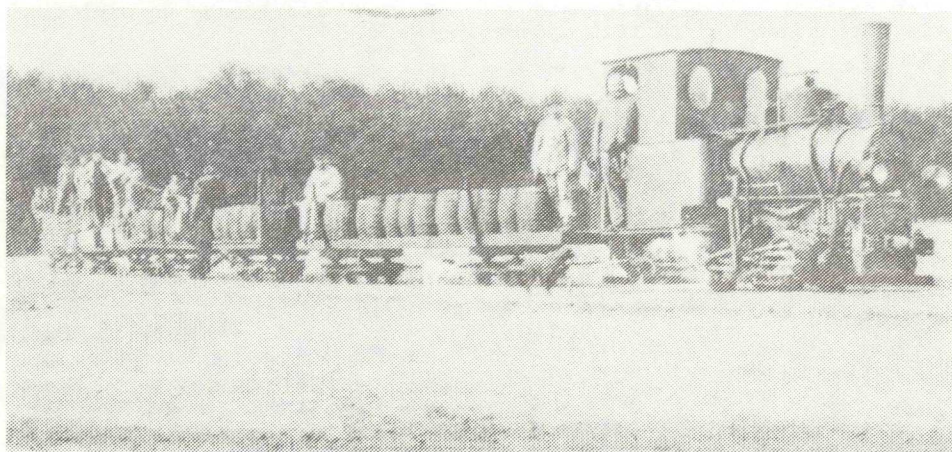

foto Soesterberg "Ons Dorp"

het "Genielijntje".

Tramlijntje van Spoorlijn naar de Vliegheide

In 1910 werden de eerste vliegproeven ondernomen op de heide tussen Soesterberg en het Soester Hoogt.

De Firma Verwey en Lugard richtte op 17 maart 1911 de "Maatschappij voor de Luchtvaart" op.

De heide werd geëgaliseerd en langs de rand werden loodsen gebouwd voor het stallen en/of bouwen van vliegtuigen.

Voorts beoogde de maatschappij belangstelling te wekken voor het vliegen door het organiseren van luchtvaartshows.

Om het optimale aantal bezoekers te kunnen trekken moest er goedkoop openbaar vervoer komen naar de vliegheide. Met deelname van de NCS, die de lijn Utrecht-Amersfoort exploiteerde en daaraan de halte "Dolderseweg", werd gezocht naar geschikt materieel voor het aanleggen van die verbinding. Dit werd gevonden in Milaan. Hier was nl. in 1906 een internationale tentoonstelling gehouden.

Op het terrein van die tentoonstelling had een treintje gelopen met motortractie dat Fiat ontwikkeld en geleverd had. Er bleek nog een deel hiervan beschikbaar. Gekocht werden 3½ KM rails, 2 open motorrijtuigen en 3 aanhangrijtuigen voor passagiersvervoer.

De financiering geschiedde geheel door de NCS. Voor het publiek werd het restaurant "Soesterdal" gebouwd. Om het publiek niet te hinderen

in hun uitzicht werd de tramlijn door een uitgraving voor het restaurant langs gelegd (zie afbeelding 5).

Het tramlijntje liep van de halte "Dolderseweg" tot voorbij het restaurant op de vliegheide. Vermelding verdient nog dat de nederzetting bij deze halte pas in 1912 toestemming kreeg zich Den Dolder te noemen. Midden 1911 was alles gereed en werd op 22 juni de eerste grote luchtvaartshow gehouden. Het was een groot succes, ruim 21.000 personen bezochten de show.

De volgende vliegshows trokken steeds minder publiek zodat het maatschappijtje dat de tramlijn exploiteerde al in 1912 failliet ging. De NCS liet al het materieel in een loods te Zeist opslaan en zocht naar een koper. Deze werd pas in 1915 gevonden.

Het was de gemeente Apeldoorn. De lijn werd aangelegd van het station naar de tuinen van paleis Het Loo. Ook hier loonde de exploitatie niet zodat het in 1922 opgebroken werd.

foto Soesterberg "Ons Dorp"

Vliegheide Soesterberg met FIAT TRAMMETJE en restaurant "Soesterdal".

Literatuur

- De Nederlandsche paardentram in Oude Ansichten, J. Reeskamp
- De elektrische tram in en om Utrecht, J. Reeskamp
- De Paardentrams in het Centrum en Zuiden van Nederland, H.J.A. Duparc, e.a.
- Stoomtrams in het centrum van Nederland "Op de Rails Nr. 1-1982"
- Op de Rails, tijdschrift van de Nederlandsche Vereniging van Belangstellenden in het Spoor- en Tramwegwezen, Redactie Meppelweg 299, 2544 AG Den Haag
- Het Dorp Zeist, L. Visser
- "Van Zoys tot Soest" 4de jaargang nr. 2 "Vliegbasis Soesterberg 70 jaar" door F.S.I. Knaapen
- 7de jaargang nr. 2 "Het Vliegveld Soesterberg"
- SOEST "Enkele aspecten van de geschiedenis van Soest uitgegeven bij het 12½ jarig ambtsjubileum van Burgemeester Mr. S.P. Baron Bentinck

DE KLEDERDRACHT VAN GOOI- EN EEMLAND

door Werkgroep Klederdrachten - Alie Klap en Livia Lankreijer

De Werkgroep Klederdrachten Eem- en Gooiland is ontstaan in 1986. Ze houdt zich sindsdien bezig met het onderzoek naar de klederdrachten in het gebied tussen Vecht en Eem, ruim genomen, want ook Weesp, Vreeland en Hoogland horen erbij. In Huizen en Bunschoten/Spakenburg, die wat de dracht betreft een specifiek eigen plaats in dit gebied innemen, wordt door actieve lokale werkgroepen veel onderzoek verricht, zodat wij ons vooralsnog met de rest van het gebied bezig houden.

Aangezien in de klederdrachtliteratuur het omschreven gebied sterk onderbedeeld is in vergelijking met andere streken van ons land, zijn wij erg afhankelijk van wat er ter plaatse nog aan (foto)documentatie en kleding(kennis) aanwezig is. Uit onderzoeken tot nu toe is gebleken, dat er veel overeenkomsten in de drachten van de verschillende

De oudste dracht,
de vierkante muts.

plaatsen in de regio te zien zijn. Interessant is daarbij, dat er per plaats niet één, maar meerdere drachten naast elkaar in dezelfde periode gedragen zijn.

We kunnen vier vrouwendrachten onderscheiden, waarbij toch wel een bepaalde tijdsgebonden lijn aan te geven is.

De oudste dracht is die met de zogeheten vierkante muts (foto 1).

Deze kwam voor in Hoogland, Soest, Eemnes, Laren en Blaricum en werd uitsluitend door roomskatholieke vrouwen gedragen. Landelijk gezien nam ze een unieke plaats in, typerend voor deze regio.

Van jonger datum (eeuwwisseling) is de staartkap (foto 2), die op het eerste gezicht veel lijkt op de Westfriese kap. Hierbij werd niet een rok met jak van een bepaald model zoals bij de vierkante muts gedragen, maar een verboerste stadsjapon, die mode-afhankelijk was. Variaties op deze kap waren te vinden in Blaricum, Laren, Eemnes, Hilversum, Bussum, Loosdrecht en Vreeland. Het was een aantrekkelijke dracht vooral voor jongere vrouwen, omdat men wat de kleding betreft met de mode mee kon doen en er veel sieraden bij gedragen werden. Ze werd ook door protestantse vrouwen gedragen, uiteraard zonder gouden kruis.

Na 1900, de staartkap.

Een derde type is de cornetmuts (foto 3), die in veel delen van Nederland in één of andere vorm gedragen is. Ons zijn vrouwen uit Loosdracht, Eemnes en Hoogland bekend met deze muts. De benaming "Gelderse muts", die met name in Eemnes vaak gebruikt werd, omdat men dacht dat ze uit Gelderland afkomstig was, dekt de lading niet. We vonden

deze muts ook in Loosdrecht, gedragen door een vrouw uit een familie, die al vele generaties lang daar woonde, zodat in dit geval zeker niet van import gesproken kan worden.

De cornetmuts.

Oud-Soester binnenhuisje.

Tenslotte moet nog de ronde muts of trekmut (foto 4) genoemd worden. Deze lijkt wat de grondvorm betreft op de Volendamse hul en kwam ook voor in de provincies Utrecht en Zuid-Holland. In onze regio werd ze overal gedragen, zowel door rooms Katholieke als protestantse vrouwen, door meer of minder gegoeden. Het kwam voor, dat vrouwen bij hoogtij-dagen de staartkap droegen en bij iets minder bijzondere gelegenheden de ronde muts bij dezelfde jurk met dezelfde sieraden. Van de mannendracht werd reeds in 1917 door Molkenboer, die een boek over de klederdrachten van Nederland schreef, gezegd dat deze de gewone boerendracht was. Afhankelijk van de inhoud van zijn beurs en in

Uit het land van Soest

De ronde muts of trekmut.

hoeverre hij zijn vrouw opgesierd had, veroorloofde de boer zich daar bij gouden keelknopen, een zilveren signettenketting voor zijn horloge en zilveren gespen op zijn schoenen.

Naar kinderkleding is nog geen onderzoek verricht.

Verdere naspeuringen zullen moeten uitwijzen wat de mogelijke oorzaken van de hierboven genoemde verschillen en overeenkomsten in de klederdrachten in onze regio kunnen zijn. Veel zouden we erbij willen weten. Denkt u iets voor ons te hebben, gegevens, foto's, kleding of wat dan ook (u hoeft niets af te staan, wij lenen slechts met de grootste zorgvuldigheid en documenteren) of hebt u zin lid van onze werkgroep te worden, neemt u dan contact met ons op.

Contactpersoon: mw. A. Klap, Atelierweg 1a, 1272 JM Huizen, tel.
02153-10649 van de Werkgroep Klederdrachten Eem en
Gooiland

Foto 1

Vrouw met vierkante muts, ± 1890. De muts van Beverse kant is vastgespeld aan een zilveren oorijzer door spelden met gouden facetknoppen. Om de hals vier snoeren bloedkoralen met een vierkant gouden slot aan de achterkant. Aan de z.g.n. boot hangt een plat vierkant kruis. Er wordt een rok met een jak, steeds van hetzelfde model bij gedragen en een gekleurde omslagdoek met franje.

Foto 2

Vrouw met staartkap , ± 1950. De muts met geplooid staart is met gouden kappespelden vastgezet aan het gouden of zilveren oorijzer, dat voorzien is van gouden boeken. Twee gouden zijnaalden completeren het geheel. Om de hals drie snoeren bloedkoralen met een rond of ovaal slot aan de voorkant. Daarbij vaak een gouden broche of boot, een gouden ketting met schuifje, waaraan een medaillon of horloge hangt, een ketting met een filligrain kruis (alleen R.K.) en oorbellen.

Foto 3

Echtpaar uit Soest , ± 1905. De vrouw draagt een cornetmuts. De bol van geborduurde tule is van voren afgezet met een rand fijn geplooid de smalle kant. Van achter zit er een bredere strook tule en kant aan.

Soms zitten er over de bol twee gebloemde gekleurd zijden linten (z.g.n. lintentuigje) met een sluiting onder de kin. Om de hals bloedkoralen met een slot van voren. Aan het kruis is te zien, dat we te maken hebben met een roomskatholieke vrouw.

Foto 4

Familie uit Soest , ± 1910. De man draagt de boerendracht met hooggesloten vest, de vrouw een ronde muts (altijd zonder oorijzer). De stand van de omgeslagen punten wordt bepaald door de mate waarin de bovenkant van de muts ingerimpeld is. De voorkant is van Beverse kant, de achterbol van geborduurde tule.

In de rouw is deze muts, evenals de andere, van effen tule.

Familie Wantenaar - Alle streekdrachten zijn aanwezig op deze bruiloft, de vierkante muts, de staartkap, de cornetmuts, en ook de ronde muts of trekmut.

DE LIJST VAN INWONERS IN 1786 - GEREFORMEERDEN TE SOEST door Gerard Staalenhoef

De in het vorige nummer gepubliceerde lijst van Inwoners in 1786 kan aanleiding geven tot vele vragen, zoals:

- Tot welke kerk (Gereformeerd/later Hervormd of Rooms-Katholiek) behoorden de vermelde gezinnen?
- Welke van de vermelde personen kunnen gelden als echte Soesters en welke kwamen van elders?
- Als alleen een patroniem wordt vermeld, was dan echt geen familienaam bekend?
- Indien er wel een "soort" familienaam wordt vermeld, behoort deze dan bij het betreffende geslacht of is er maar sprake van een "herkomstnaam"?
- Zijn van de vermelde personen nakomelingen bekend en wonen deze nog in Soest?
- Is na te gaan wie tot het gezin van de vermelde gezinshoofden behoorden?
- Zou het mogelijk zijn te achterhalen wie de naamloze dienstboden zijn?
- Was wat het "adres" van de gezinshoofden?

Indien de lezers nog meer vragen hebben dan hoor ik dat graag, b.v. op een van de tweemaandelijksse bijeenkomsten van de werkgroep Genealogie.

In de komende afleveringen hoop ik van een aantal gezinnen enkele van deze vragen te kunnen beantwoorden.

Voorlopig beperk ik mij tot de gezinnen die de Gereformeerde godsdienst beleden, en wel omdat het onderzoek naar deze groep inwoners door onze werkgroep tot nu toe wat stiefmoederlijk is bedeed.

Blijkens de "Eemlandse Klappers" zijn van de Gereformeerde gemeente van Soest bewaard gebleven het doopregister over de periode 1734-1812 (in het Rijksarchief te Utrecht) en een register dat zich "ter plaatse" bevindt.

Het huwelijksregister bevat de huwelijken van 1734-1795, terwijl een kopie-register over de periode 1796-1814 eveneens aanwezig is te Utrecht (Rijksarchief).

In het algemeen kan dus gezegd worden dat de Gereformeerde gezinnen uit 1786 en hun voorgeslacht kunnen worden teruggezocht tot ca. 1733, voor zover zij te Soest woonachtig waren.

Gebleken is echter dat vele mannen van "elders" kwamen en dat dit in nog sterkere mate geldt voor hun echtgenoten.

Enige indicatie om hoeveel personen het gaat blijkt uit een visitatierapport van de Gereformeerde gemeente te Soest waarin het aantal lidmaten in 1790 wordt gesteld op 71 personen.

Aangenomen wordt dat men ca. 18-20 jaar moest zijn om te worden toegelaten tot lidmaat.

Mijn bedoeling was om alle Gereformeerde families in alfabetische volgorde te behandelen doch het onderzoek vergt zoveel tijd dat de eerste publicatie dan wel erg lang op zich zou laten wachten en dat mag ik onze redacteur niet aandoen.

U treft van iedere familie alle gegevens aan welke bekend zijn, ook als deze NIET op Soest betrekking hebben.

Meestal wordt alleen een doopdatum vermeld, doch als de geboortedatum ook bekend is, wordt deze eveneens opgenomen, hiermede tegemoet komende aan een vraag tijdens een van de bijeenkomsten van onze werkgroep. Tevens worden, zo mogelijk, de doopgetuigen genoemd.

Juist deze doopgetuigen kunnen een aanwijzing geven over de eventuele onderlinge verwantschap.

Aan het eind van iedere familie volgt de vermelding uit de lijst

van 1786 met daarbij een suggestie welke de bedoelde personen zouden kunnen zijn.

Behalve van de Eemlandse Klappers is, met name voor gegevens uit Nijkerk, gebruikt gemaakt van diverse publicaties van de Vereniging Veluwe Geslachten.

Tenslotte nog dit: het betreft een eerste opzet; in sommige gevallen heb ik misschien een foute conclusie getrokken.

Daarom zijn kritiek, aanvullingen en verbeteringen, hoe gering ook, van harte welkom.

Dan volgen hier de eerste families: het betreft hier dus alleen Gereformeerde families, huwelijken, dopen enz. Alleen indien hierop uitzonderingen zijn wordt dit nadrukkelijk vermeld.

BOLMAN (Olst/Soest)

I Pieter Bolman, geb. ca. 1710/'20 Olst?

Huwelijk: Pieter Bolmans, jongeman, van Olst en Jannetje Jacobs, jongedochter; Soest 20 november 1742.

Kinderen: ged. Soest; bij de eerste vier kinderen worden geen doopgetuigen vermeld.

1 Johanna 16-09-1742

2 Dirkje 01-01-1747

geh. 1765 met Cornelis Reijnierse van Altena

Uit dit huwelijk zijn 14 kinderen bekend die bij de familie Van Altena besproken zullen worden.

3 Jacob 12-07-1750

VOLGT II A

4 Dirk 18-11-1753

5 Dirck Pieter 01-04-1759 Elbertje Jacobsdr

VOLGT II B

6 Hendrik 01-02-1761 Fijtje van Altena

Jannetje Jacobs, huisvrouw van Pieter Bolman, is tussen 1766-1783

doopgetuige bij kinderen van haar dochter Dirkje. In 1785 is zij geen doopgetuige meer, mogelijk is zij na 1783 overleden.

II A Jacob Pieterse Bolman, ged. Soest 12 juli 1750

1e huwelijk: Jacob Bolleman, jongeman, wonende te Soest en Dorothea Schimmel, jongedochter, wonende te Soest; Soest 18 juli 1779.

2e huwelijk: Jacob Bolleman, weduwnaar van Dorothea Schimmel, wonende te Soest en Geertje van den Breijlert, jongedochter van Amersfoort; Soest (otr.) 17 oktober 1801; geboden onverhinderd gegaan, attestatie naar Hoevelaken, aldaar gehuwd 1 november 1801.

Kinderen:

Uit 1e huwelijk: geb./ged. Soest

1 Sophia 06-05-1781 Hanna Schimmel

gehuwd 1799 met Dirk Evertse Timmer

Uit dit huwelijk zijn 4 kinderen bekend, die bij de familie Timmer besproken worden.

2 Johanna 05/08-09-1782 Dirkje Bolman, huisvr. van C. van Altena

3 Dorothea 24/29-01-1786 Hendrina Schimmel, huisvr. van Arien van Ommeren

4 Pieter 28/4-3/5-1789 Johanna Altena, huisvr. van Cornelis Altena

Uit 3e huwelijk: geen kinderen bekend.

II B Dirck Pieter Bolman, ged. 1 april 1759

Huwelijk: Dirck Pieter Bolman, jongeman, geboren en wonende te Soest en Lijsbeth Loenen, jongedochter, geboren en wonende te Nieuw-

Loosdrecht; Soest 22 april 1792; met attestatie van Nieuw-Loosdrecht
Geen Kinderen bekend.

Lijst 1786: Pieter Bolman 3-0 timmerman

Dit kunnen zijn: Pieter en twee van de vier volgende kinderen:
Johanna (1742), Dirk (1753), Dirck Pieter (1759) en Hendrik (1761)
Dirkje (1747) en Jacob (1759) zijn reeds gehuwd.

Lijst 1786: Jacob Bolman 2-0 timmerman

Wie deze twee personen zijn is onduidelijk: Jacob en zijn eerste
vrouw Dorothea leven nog, want in 1789 wordt nog een kind geboren.
Voorts trouwt de dochter Sophia (1781) in 1799, terwijl zij in 1786
nog te jong was om al buiten het ouderlijk huis te wonen.
De kinderen Johanna (1782) en Dorothe (1786) zijn mogelijk jong over-
leden.

BOS/BOSCH

I Jan Bosch, geboren ca. 1700

Huwelijk: Jan Bosch, jongeman, van en wonende te Soest en Neeltje
Cornelisz van Rijswijk, jongedochter, geboren en wonende te Soest;
Soest 12 april 1733

Kinderen: ged. Soest, geen doopgetuigen vermeld.

1 Hendrik ? -? -1733 ovl. 1733/'44?

2 Cornelis 23-01-1735 ovl. 1735/'39?

3 Teuntje 25-03-1736

4 Cornelis 14-06-1739

5 Willem 24-09-1741

6 Hendrik 22-03-1744 ovl. 1744/'45?

7 Hendrik 04-07-1745

VOLGT II

II Hendrik Janse Bos, geb. Soest 4 juli 1745

Huwelijk: Hendrik Bos, jongeman, geboren en wonende te Soest en
Cornelia (van) Veenendaal, jongedochter, geboren te Doorn en wonende
te Soest; Soest 10/26 maart 1780.

Kinderen: geb./ged. Soest

1 Neeltje 12-11-1780 Evertje Rijswijk

ovl. 1780/'86?

2 Jan 04/10-02-1782

Wijntje Hogendoorn, huisvrouw van

Cornelis Schimmel

3 Elis 10/15-02-1784

Gijsbertje Koelen

4 Neeltje 12/19-02-1786

Gijsbertje Koelen

5 Hendrik 21/05-03/06-1787

Metje Elissen Man

6 Willem 04/07-02-1790

Gijsbertje Koelen

7 Gerritje 23/29-05-1791

Gijsbertje Koelen

8 Cornelis 12/16-12-1792

Aalbertje van der Vliet, huisvrouw

van Aart Ravenhorst

9 Teuntje 07/09-03-1794

Aalbertje van der Vliet, huisvrouw

van Aart Ravenhorst

Cornelia de Waal

A Teuntje 06/07-06-1795

Lijst 1786: Hendrik Bos 6-0 daghuurder

Dit kunnen zijn: Hendrik, zijn vrouw Cornelia en hun kinderen Jan
(1782), Elis (1784) en Neeltje (1786), alsmede mogelijk een (onbe-
kend) inwonend familielid.

wordt vervolgd

